

POGLED NA MARITAINA DANAS

Jacques Maritain e la società contemporanea — Zbornik, Editore Massimo, Venezia, 1978.

Petar Zdravko Blajić

Možemo se i ne slagati s Maritainom, s nekim njegovim filozofskim pozicijama, ali mu nitko ne može zanijekati da je bio učitelj svoje generacije, i to jedan od onih učitelja koji je nestao baš onda kada nam je bio najpotrebniji. Njegov se je utjecaj osjećao u Francuskoj i u svijetu, posebno u Evropi i Americi, među kršćanima, a za nj su se posredno interesirali i nekršćani u mitomanskim i nemirnim razdobljima kroz koja su prošle generacije ovog našeg stoljeća. Njegov ulaz u kulturu, tridesetih godina, nije nužno prošao kroz filter njegove filozofije, kako sam već zatuknuo, nego se je razgranao i raširio po izaravanju, preko direktne i indirektno sugestije sve dotle »da neke generacije mogu reći da su bile toliko maritainovske, tj. da su proučavale i prihvaćale Maritaina, kako kaže René Rémond, bilo u obliku potpunog i bezuvjetnog pristanka, bilo u formi razilaženja ili samo djelomičnog i trenutnog prihvaćanja, dopustivši si da Maritainov svijet shvaćanja proizvede u njima neku, makar i prolaznu, zanesenost, upravo zaslijepljenost.«

U listopadu je 1976. u Veneciji, u prigodi četrdesete obljetnice »Humanisme Intégral«, održan zbor-simpozij, što ga je organizirao međunarodni institut »Jacques Maritain« s nakanom da pokrene »proučavanje snage i raznovrsnosti utjecaja što ga je ovaj veliki francuski mislilac izvršio na suvremenu svjetsku kulturu.« Radovi toga simpozija objavljeni su u Veneciji pod naslovom *Jacques Maritain e la società contemporanea*. Taj zbornik sadrži radove vrlo poznatih kulturnih i javnih radnika iz čitave Evrope. Susrećemo tu kardinala Jeana Villota, Roberta Papinija, Gabriela de Rosa, Oliviera Lacombea, Marie-Josepha, Nicolasa, Renée Rémonda, Etiennea Bornea, Karela Vrana, Andrewa N. Woznickija, Antoni Pavana, Leopolda Elia, Giannija Boget-Bozsoa, Achilla Adriòa, Jaimea Castilloa Velascoa i tolike druge autore iz Evrope i Amerike, tako da su nakane i očekivanja organizatora ovog venecijanskog zbora bile obilno nadidene.

Poslije male stanke i gotovo zaborava, što često u kulturnim zbivanjima može biti znak novog revaloriziranja, Maritain je opet izbio na površinu živ i vitalan u svijesti i sjećanju onih koji su se spremali da ga u Veneciji samo komemoriraju.

Dapače, ni u svijetu politike nije mogla izbjeći draž maritainovske misli; možda su se zbog toga oko njegova imena okupljali i okupljaju ne samo učenjaci nego i političari; svi oni koji u njemu osjećaju zov i povratak k baštini i magisteriju koji se izvršavao u napetosti i utjecaju ovog velikog i čistitog intelektualca. Maritain nije nikada utirao staze za traženje parcijalnih odgovora i rješenja, on je svoje sile usmjerio prema globalnom odgovoru i rješenju koje je, polazeći od »povijesno-kulturne analize srednjeg vijeka i tijeka zbivanja sve do naših dana, pružalo viziju novog kršćanstva kao nove demokracije, tj. društva personalističkog, pluralističkog, komunitarnog i teističkog, društva u kojem će se ostvariti uvjeti za integralni humanizam«, kako u predgovoru naglašava Roberto Papini, urednik spomenutog zbornika. Bio je taj Maritainov prijedlog više kulturne nego političke naravi, ali povijesnih i planetarnih razmjera; možda je svojom porukom htio samo provocirati različite generacije u želji da se nadovežu i variraju u vremenima, da se realiziraju neposredno, neprestano i kontigentno, ali uvijek vjerne »integralnom humanizmu«. Moglo bi se reći s Papinijem, da je Maritain nastojao individualizirati »za kršćane jedan način bivovanja u povijesti«, novi način sa širokim svjedočenjem, koherentnije zauzet, unutrašnji, koji nudi i prilaže svoj prilog, odlučni i nužni prilog života i istine. Njegova se originalnost sastoji u težnji da prenese u oblike i riječi povijesnu i političku viziju svijeta, viziju koja svoje korijenje pruža prema kulturi, prema dubokim razlozima i potrebama duše. On je filozof koji je tragao za bitnim i za stvarima koje uistinu vrijede i ostaju. Preko toga je djelovao i na svakidašnjicu.

Iako je njegov susret sa sv. Tomom Akvinskim za njega bio otkriće dimenzija vlastite misli, ipak ne treba na toj liniji tražiti razloge njegove trajne vrijednosti. Ovdje je dobro navesti jednu njegovu tvrdnju: »Vremenita misija kršćanstva traži da ono uđe, koliko god je više moguće, u brige, tjeskobe, konflikte i zemaljske probleme svoga vremena, one političke i socijalne« (J. Maritain, *Le paysan de la Garonne*). Maritain je bio više nego filozof, bio je pjesnik u smislu riječi piü austero e piü sacrale«; jer, ako je filozofu dano da označi okvir ljudske stvarnosti, pjesniku je dano da upozori na poetičnost stvari i ljudi koji prolaze zemljom, tj. na prolaznost i na stvari koje je »proživjevši i nadišavši moguću opću tragediju, okreću prema meni«. Čitanje i proučavanje radova sa zbora u Veneciji vrlo je važno za bolje razumijevanje kulturne povijesti našeg stoljeća. Dobro je pripomenuo Adolfo Stroti kad je, predstavljajući knjigu u Rimu, rekao da se radi »d'un libro che farà leggere molti libri«.

Tako je Maritainova generacija doživljavala Maritaina.

ODGOVORNOST I POSLUH

K. Hörmann (Hg), *Verantwortung und Gehorsam. Aspekte der heutigen Autoritäts- und Gehorsamproblematik*. Tyrolia Verlag, Innsburck 1978.

Živan Bezić

Vrlo zanimljiva tema. Oduvijek je plijenila ljudsku pažnju i uzbuđivala duhove koje zanimaju moralna pitanja. Je li čovjek slobodan i odgovoran u svome djelovanju? Gdje počinju i završavaju granice ljudske slobode? Kakva uloga pripada auktoritetu (crkvenom i civilnom) u društvu? Jesmo li uopće dužni slušati »starije«? U svemu i posve? Da li posluš starješini diže našu moralnu odgovornost?

Na ta i slična pitanja pokušava naći odgovor ekipa uglednog bečkog profesora dra Karla Hörmanna, pročelnika Instituta za moralnu teologiju pri bečkom sveučilištu. On to čini u knjizi pod gornjim naslovom, napisanoj skupa s njegovim asistentima Launom i Virtom.

Odmah u uvodu prof. Hörmann izjavljuje: »Slijepi posluš ne može nikada biti ideal kršćanina.« Zatim prepušta riječ Günтеру Virtu, koji obrađuje pojam posluha u historijskom svjetlu, osobito u djelima sv. Augustina. Iz Virtove studije proizlazi da Augustin posluš veoma cijeni, ali ga ne precjenjuje. Kad tumači pravila redovničkog života, Hiponac više govori o dužnostima poglavara nego podložnika. I on zajedno s Pavlom traži »rationabile obsequium«. Ipak je Augustinu posluš majka i saveznica ostalih kreposti (18). Posluš označuje uklapanje u planove Stvoritelja i stvara harmoniju u ljudskom društvu. Krist nas je otkupio žrtvom svoga posluha (24). Krepost posluha pretpostavlja slobodnu volju u čovjeku. Neposluš je donio na svijet grijeh, on ima svoj korijen u ljudskoj oholosti.

Andreas Laun u svom radu (*Autorität und Gehorsam*) iznosi ambivalentnost pojmova auktoritet i posluš. Analizira činjenice i uzroke koji su doveli do današnje krize auktoriteta u društvu i Crkvi. Izlaže i obrazlaže svoje teze o auktoritetu i posluhu. Evo ih: — auktoritet i posluš su bitno osobne stvarnosti, — svaki auktoritet mora biti utemeljen, — smisao auktoriteta leži u nekom ćudorednom dobru, — ne može se moralno opravdati slijepi posluš (ali ne smeta da u nekim slučajevima bude djelomično »slijep«), — Bogu jedinome pripada neograničeni posluš. Vlast zemaljskih auktoriteta je uvijek ograničena, — auktoritet i sloboda nisu suprotnosti, oni se nadopunjuju, — postoje različite vrsti auktoriteta (u Crkvi npr. auktoritet bogoslova, karizmatika i crkvenog učiteljstva. Prvi je znanstvene naravi, drugi se mora dokazati, treći je služben i obligatan), — izvor svakog auktoriteta je Bog.